

Toimimalla osallisuuteen

Maiju Mäki

*Avuksi vuorovaikutuksen
ja toiminnan aktivoimiseen*

Sisältö:

- 3 Johdanto
- 4 Kehitysvammaisuus
- 6 Osallisena arjessa
- 8 Tarkoituksenmukaisen toiminnan perusteet
- 10 Aistien huomioiminen toiminnassa
- 11 Materiaaleja aistielämyksiin
- 15 Lisätietoa

Johdanto

Tämän esitteen tarkoitus on auttaa lähihenkilöitä aktivoimaan vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten toimintaa ja vuorovaikutusta. Esite sisältää tietoa kehitysvammaisuuden vaikutuksesta kykyyn ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Esitteessä kerrotaan myös osallisuuden ja aistikokemusten merkityksestä sekä esitellään aisteja aktivoivia materiaaleja. Esitetyjä ideoita voidaan hyödyntää päivittäisessä toiminnassa. Lisäksi jokaisen aihekokonaisuuden loppuun on liitetty kysymyksiä, jotka auttavat jäsentämään ja kehittämään lähiyhteisön toimintatapoja.

Osallisuudella tarkoitetaan henkilön mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäntilanteeseensa. Kehitysvammaisen henkilön kohdalla on tärkeää osallisuus arjen toimintoihin. Monipuolisen ja aktiivisen toiminnan kautta voidaan kehittää tietoisuutta ympäristöstä ja omasta itsestä sekä hyödyntää motorisia valmiuksia. Toiminnasta saatavat aistikokemukset voivat herättää kiinnostusta vuorovaikutukseen ja rohkaisevat aloitteisiin vuorovaikutuksissa ja toiminnassa.

TOIMINNAN AKTIVOINTI

Saan aistielämyksiä

- näkö (valot)
- kuulo (musiikki)
- haju (pihka)
- maku (suklaa)
- asento (vatsallaan)
- tunto (pehmeä)
- tasapaino (keinuen)

Tulen tietoisemmaksi...

- kehostani ja itsestäni
- toiminnastani
- ympäristöstäni

...mahdollisuudestani...

- vaikuttaa ympäristöön
- tehdä valintoja
- kommunikoida
- olla vuorovaikutuksessa
- oppia uutta

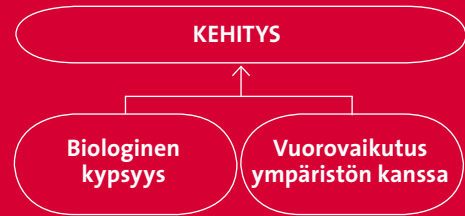
Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuutta esiintyy eriasteisena. Kehitysvammaisuus vaikuttaa ihmisen kykyyn ymmärtää asioita ja tapahtumia. Uusien asioiden oppiminen ja käsitteellinen ajattelu on kehitysvammaiselle henkilölle tavallista vaikeampaa. Hän kehittyy taidoissaan seuraten normaalia kehityskulkua, mutta edistymistä tapahtuu hitaammin. Älykyys on vain osa ihmisen persoonallisuutta, jonka muotoutumiseen vaikuttavat myös ympäristö, elämäkokemukset ja oppiminen.

Syvästi kehitysvammainen henkilö on riippuvainen muista ihmisistä. Hän tarvitsee jatkuvaa tukea jokapäiväisessä elämässään. Monipuoliset vuorovaikutuskokemukset ja elämykset lisäävät kuitenkin hänen osallisuuttaan yhteisössään ja mahdollisuuksiaan oppia uutta. Op-

pimiseen vaikuttavat ympäristön antamat mahdollisuudet sekä henkilön kyvyt ottaa vastaan tietoa ja käsitellä sitä. Tästä syystä jokainen ihminen on ainutlaatuinen yksilö oman elämäkokemuksensa ja opittujen taitojensa myötä. Alla on kuvattu yleisesti syvästi kehitysvammaiselle henkilölle ominaisia piirteitä:

- Syvästi kehitysvammainen henkilö elää nykyhetkessä, hänellä ei ole käsitystä menneestä tai tulevasta.
- Hänen on vaikea ymmärtää aikakäsitettä ja ennakoita tulevaa (mahdollisia vaistonvaraisia odotuksia syy-seuraussuhteista).
- Hän voi tuntea tiettyjä rytmejä kehossa (nälkä->ruokailu->kylläisyys).

Basilier & Vesala: SAKTIS: Vaikeimmin kehitysvammaisten aktivointiohjelman kehittäminen. Kehitysvammaliiton julkaisu 3 / 1992

- Hän ymmärtää omien tekojensa merkityksen suhteessa omiin tarpeisiinsa (itku -> lohdutus).
- Hän käyttää itsensä ilmaisemiseen kehonkieltä, eleitä, ilmeitä, ääntelyä, osoittamista ja toimimista sekä ymmärtää muiden ihmisten vastaavanlaisia ilmauksia.
- Hän reagoi puheeseen ja sen sävyihin, vaikkei ymmärtäisikään puheen kielellistä merkitystä.
- Hän tunnistaa tuttuja esineitä niiden käytön perusteella (lusikalla syödään ja sängyllä maataan).
- Hän ei kaipaa esineitä tai ihmisiä, jotka eivät ole näkyvillä.
- Hänen on vaikea ymmärtää kuvien merkitystä, koska häneltä puuttuu mielikuva esineen ja kuvan välisestä yhteydestä.

Pohdittavaksi lähihenkilöille

- *Kuvitelkaa yhdessä, minkälainen kuva teillä olisi ympäristöstä, jos ette olisi koskaan kokeilleet ympärillänne olevia esineitä ja asioita?*
- *Minkälaisia vuorovaikutusaloitteita tuntemallanne kehitysvammaisella henkilöllä on?*
- *Millä keinoilla tuette viestejänne, jotta kehitysvammaisen henkilön on helpompi ymmärtää teitä?*

Menkää yhdessä erikokoisiin tiloihin.

Luokaa esineillä konkreettinen päivärytmi.

Osallisena arjessa

Virikkeellinen ja motivoiva ympäristö rohkaisee kehitysvammaista henkilöä vuorovaikutusaloitteisiin, lisää kykyä toimia aktiivisesti, edistää tunne-elämän tasa-painoa ja antaa tietoa ympäristöstä.

Syvästi kehitysvammaisen henkilön oppimista ja omatoimisuutta voidaan edistää parhaiten arjen toiminta- ja vuorovaikutustilanteissa. Päivittäiset toiminnot (ruokailu, peseytyminen, pukeutuminen, ulkoilu, wc:ssä käynti) antavat mahdollisuuden säännölliseen ja toistuvaan tekemiseen. Lisäksi voidaan järjestää tuokioita, joissa harjoitellaan jotakin yksittäistä taitoa vastavuoroisesti (käsien käyttö, katseen käyttö) tai koetaan yhdessä aistielämyksiä (pallohieronta, keinuminen). Vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot kehittyvät yhteisten elämysten ja kokemusten kautta.

Seuraavassa on lueteltu ideoita, joiden avulla ympäristöön voidaan tutustua tekemällä asioita yhdessä.

- *Tutussa ympäristössä sekä sisällä että ulkona voitte tutustua erilaisiin välimatkoihin, asentoihin ja liikkeisiin.* Menkää yhdessä erikokoisiin tiloihin, kuten isoon saliin tai avaralle pihalle, pieneen telttaan tai hissiin.
- *Tutustukaa ajan käsitteeseen* tarkkailemalla ajan kulumista ja kiinnittämällä huomiota eri tapahtumien ja toimintojen keston. *Tapahtumia voi ennakoida* luomalla selkeän päivärytmin ja käyttämällä päivittäisiin tapahtumiin liittyviä esineitä ja kuvia puheen tukena. *Ajan kulkua voi konkretisoida* esimerkiksi esine- ja kuvapäiväjärjestyksen, vuodenaikoihin liittyvien kuvien ja -esineiden sekä tiimalasin tai erikoiskellon avulla.
- Tunnustelkaa, haistelkaa ja maistelkaa esineitä. *Vertailkaa esineitä ja materiaaleja keskenään.* Valitkaa vertailun helpottamiseksi toisistaan selkeästi erotettavia ominaisuuksia, kuten sileä ja karhea, lämmin ja kylmä.

Tunnustelkaa, haistelkaa ja maistelkaa materiaaleja.

Käyttäkää kehoa apuna määrän käsitteen ymmärtämisessä.

- *Käyttäkää kehitysvammaisen henkilön kehoa apuna määrän käsitteen ymmärtämiseksi.* Laittakaa hänen syliinsä esineitä ja tutustukaa sylissä olevien esineiden määrään (paljon ja vähän, painavia ja kevyitä, yksi ja monta tai ei yhtään). Tutkikaa säilytyslaatikoita tai astioita, jotka sisältävät eri määriä tavaroita.
- *Käsitys asioiden syy-seuraussuhteesta vahvistuu, jos sama asia toistuu säännönmukaisesti oman toiminnan seurauksena (esimerkiksi painaessani katkaisijasta sammuvat valot).* Ympäristössä tulee olla tarjolla erilaisia esineitä, jotta spontaani osoittaminen ja valitseminen ovat mahdollisia. *Tekemisen kautta henkilön käsitys itsestä aktiivisena aloitteentekijänä vahvistuu.* Toistuvat kokemukset siitä, että omalla toiminnalla voi vaikuttaa, vahvistavat myös kommunikointitaitoja (esimerkiksi osoittaessani triangelia, lähihenkilö pyrki selvittämään, mitä haluan tehdä sillä).

Vahvistakaa henkilön käsitystä oman toiminnan seurauksista.

Etsikää ääntelevää ihmistä tai esinettä.

- Harjoitelkaa ymmärtämään, että *esineet ja ihmiset eivät katoa, vaikka ne poistuisivat näköpiiristä*. Piilotta-kaa esine tai henkilö osittain huivin alle. Etsikää ään-telelvää ihmistä tai esinettä. Piilottakaa esine kannel-liseen laatikkoon ja etsikää se sieltä. Vierittäkää pallo nurkan taakse tai tunnelin läpi ja hakekaa se esille.

Pohdittavaksi lähihenkilöille

- *Minkälaisia mahdollisuuksia yhteisössänne on tutus-tua erilaisiin tiloihin ja ympäristöihin?*
- *Minkälaisia mahdollisuuksia kehitysvammaisella hen-kilöllä on vaikuttaa asioihinsa oman toimintansa ja aloitteidensa kautta?*
- *Miten voitte arkitilanteissa vahvistaa kehitysvammai-sen henkilön ymmärrystä siitä, että ihmiset ja esineet eivät katoa niiden poistuessa näköpiiristä?*

Tarkoituksenmukaisen toiminnan perusteet

Selvitä kehitysvammaisen henkilön toimintakyky ja kehitystaso, jotta toiminnasta tulisi sopivan haastavaa ja mielekästä. Haastattele hänet tun-tevia henkilöitä. Kokeile ja havainnoi, mitä hän osaa. Toimintatason tunte-minen vaikuttaa tavoitteiden aset-tamiseen sekä materiaalien ja me-netelmien valitsemiseen.

Ole vuorovaikutustilanteessa aidos-ti läsnä. Odota ja anna tilaa henkilön aloitteille. Huomaa hänen ilmauk-sensa ja vastaa niihin. Käytä itsekin hänen ilmaisukeinojaan. Käytä riit-tävän yksinkertaista ja selkeää kiel-tä. Tue puhuttuja viestejäsi toimin-nan, ilmeiden, eleiden, äänenpainoi-ten ja tilannevihjeiden avulla. Tarkis-ta keskinäinen ymmärtäminen.

Tee yhteisestä toiminnasta moti-voivaa ja mielekästä. Valitse mene-telmät ja materiaalit kehitysvammai-sen henkilön kiinnostuksen mukaan. Tutustu hänen toimintaympäristöön-sä ja haastattele lähihenkilöitä hänen kiinnostuksensa kohteista, tärkeistä henkilöistä ja mukavista muistoista.

Aseta itsesi kehitysvammaisen ihmisen asemaan. Kuvittele, mitä asioita hän pitää merkityksellisinä ja kuinka hän näkee ja kokee ympäristönsä tapahtumat, henkilöt ja esineet. Sitä kautta saatat löytää uusia tarkoituksia ja merkityksiä toiminnan sisältöihin.

Ota huomioon kehitysvammaisen henkilön ikä valitessasi menetelmiä ja materiaaleja. Syvästi kehitysvammaisellakin aikuisella on paljon enemmän elämäkokemusta kuin lapsella. Valitse biologiseen ikään sopivia menetelmiä ja materiaaleja. Huomioi menetelmiä valitessasi kuitenkin ensisijaisesti henkilön mielenkiinnon kohteet.

Anna aikaa. Kehitysvammaisen henkilön kanssa toimintaan ja kommunikaatioon kuluu usein tavallista enemmän aikaa. Ajankäytön huomioiminen toiminnan suunnittelussa on tärkeää, koska kiireen keskellä tärkeä kommunikointialoite saattaa jäädä huomaamatta ja hyvä vuorovaikutustilanne kokematta.

Jäsennä ja selkiytä toiminta. Toiminnan jäsentäminen luo kehitysvammai-

selle henkilölle turvallisuutta ja helpottaa toiminnan ennakointia ja ymmärtämistä. Toiminnan suunnittelu ja valmistelu etukäteen vähentävät keskeytyksiä toimintatilanteessa. Muista tarkistaa tilan valaistus, ilmanvaihto, rauhallisuus, ergonomia ja välineiden toimivuus. Mieti, kuinka saat kehitysvammaisen henkilön etukäteen tietoiseksi toiminnan sisällöstä.

Auta alkuun henkilöä, jolle toiminnan aloittaminen on vaikeaa, mutta älä tee hänen puolestaan asioita. Sinulla saattaa olla käsitys, että kehitysvammaisen henkilö ei ymmärrä tai hallitse asiaa, vaikka kyse onkin toiminnan aloittamisen vaikeudesta. Fyysinen ohjaaminen tukee kehitysvammaista henkilöä aloittamaan toimintansa.

Anna tehdä itse. Tekemällä asioita itse kehitysvammaisen henkilö saa konkreettista tuntumaa toimintansa seurauksista, kehon liikkeistä ja käytettävistä materiaaleista. Ohjaa ja tue toimintaa ja liikkeitä vain tarvittava määrä.

Ole rauhallinen ja looginen, kannustava ja kiinnostunut. On tärkeää, että odotat tarpeeksi kauan kehitys-

vammaisen henkilön reagoimista ja aloitetta. Vastaa hänen aloitteisiinsa ja ole tasapuolisen vuorovaikutteinen. Vältä itse olemasta koko ajan äänessä ja toiminnassa, näin annat hänelle mahdollisuuden kommunikointiin ja toimintaan.

Järjestä yllättäviä tilanteita. Rutiineita rikkovat huumori ja yllättävät tilanteet (esine hukassa, yllätysvieras, huonekalut epäjärjestyksessä, yllättävät äänet jne.) mahdollistavat yhteisen elämyksen kokemisen. Hyödynnä näitä kokemuksia monipuolisesti. Muistele, kerro ja palaa asiaan käyttämällä eleitä, äänenpainoja ja aiheeseen liittyviä esineitä.

Edistä opitun taidon yleistämistä yhteistyön avulla. Syvästi kehitysvammaisen ihmisen on vaikea yleistää ja soveltaa opittua taitoa uusiin tilanteisiin, kun esimerkiksi paikka, henkilöt tai välineet muuttuvat. Tee yhteistyötä muiden lähihenkilöiden kanssa, jotta uusi taito siirtyisi mahdollisimman moneen tilanteeseen ja ympäristöön. Yleistäminen tulisi aloittaa pienistä muutoksista, joihin myöhemmin lisätään uusia elementtejä.

Lisätäkää henkilön mahdollisuuksia päästä itse erilaisiin ympäristöihin ja erilaisten esineiden luo.

Aistien huomioiminen toiminnassa

Vuorovaikutustilanteissa ihmiset käyttävät yleensä kuulo-, näkö- ja tuntoaistia. Vaikka henkilöllä olisi näkö- tai kuulovamma, hän voi ymmärtää toisen henkilön viestin käyttämällä muita aisteja. Kehitysvammaisilla ihmisillä on usein tavallista enemmän häiriöitä aistien toiminnoissa. Selvittääkää, mitkä ovat syvästi kehitysvammaisen henkilön mahdollisuudet käyttää omia aistejaan.

Ihminen muodostaa käsityksensä itsestään, ympäristöstään, esineistä ja asioista kokeilemalla ja tutustumalla niihin. Syvästi kehitysvammaisen ihmisen ei aina ole mahdollista aistia ympärillään olevia asioita, koska niiden lähelle pääseminen itsenäisesti voi olla vaikeaa. Hänelle tulisi kuitenkin tarjota mahdollisuus aistikokemuksiin. Lisätäkää henkilön mahdollisuuksia päästä itse erilaisiin ympäristöihin ja erilaisten esineiden luo.

Aistien integroitumisella tarkoitetaan eri aistikanavien kautta tulevan tiedon yhdistymistä ja liittymistä aiempaan muisti- ja kokemusvarastoon. Aisti-integraation häiriössä aistitiedon käsitteleminen ja jäsentäminen ei onnistu, mikä saattaa näkyä mm. aistitoimintojen ylitai aliherkkyytenä (koskettamisen välttely, kehon heijautuminen, vaikeus hahmottaa omaa kehoa tilassa). Aistitoimintojen häiriöt saattavat heijastua kehitysvammaisen henkilön käytöksessä pelkona, ärtyneisyytenä ja levottomuutena, koska tilanteeseen liittyvät aistimukset tuntuvat epämiellyttäviltä. On hyvä myös huomioida, että jokainen ihminen reagoi yksilöllisesti aistiärsykkeisiin. Aisti-integraation häiriöihin voidaan vaikuttaa. Sopiva määrä aistiärsykeitä turvallisessa ympäristössä koettuna voi edistää kehitysvammaisen henkilön kykyä käsitellä aluksi epämiellyttävältäkin tuntuva aistimusta.

Kotoa ja luonnosta löytyy paljon materiaaleja aistielämyksiin.

Materiaaleja aistielämyksiin

Materiaalit ja aistielämykset eivät sellaisenaan ole vuorovaikuttaisia ja aktiivivia. Niistä tulee vuorovaikuttaisia vasta, kun tilanteessa toimitaan yhdessä. Kotoa ja luonnosta löytyy paljon materiaaleja aistielämyksiin. Materiaaleja voi myös ostaa valmiina. Aisteja aktivoiviin materiaaleihin on mielekästä tutustua aidossa ympäristössä, jolloin asioiden ja esineiden keskinäinen suhde saa merkityksen.

Vuorovaikutustilanteissa käytettävät materiaalit saattavat aktivoida samanaikaisesti useaa aistikanavaa. Tästä syystä jatkossa esitetty luokitte-lu aistien mukaan on vain suuntaa antava. Useampaa materiaalia voidaan käyttää myös samanaikaisesti. Materiaaleja valittaessa on otettava huomioon henkilön yksilölliset tarpeet ja mielenkiinnon kohteet.

Valoja ja kontrasteja voidaan hyödyntää näköaistin aktivoinnissa.

Näkö

Aktivoikaa näköaistia harjoittelemalla katseella seuraamista, katseen kohdistamista ja kuvion erottamista taustasta. Loistavat tai kirkkaan väriset esineet ja valot antavat voimakkaita ärsykeitä, jotka houkuttelevat näön käyttöön. Pimeässä tai hämärässä valon liike näkyy paremmin ja katseen kohdistaminen on helpompaa ja motivoivampaa. Selkeät värit ja kontrastit auttavat hahmotamaan tilaa ja esineitä. Vahva meikki, hattu tai näyttävä hiuspanta saa kehitysvammaisen henkilön huomion kiinnittymään kasvoihin ja ilmeisiin. Sängyn yläpuolelle voi ripustaa välkehtivän mobilen tai cd-levyjä.

Kuulo

Aktivoikaa kuuloaistia tutustumalla ympäristön ääniin. Kuunnelkaa erilaisia ääniä erilaisista suunnista (oven paukahdus, astioiden kilinä, kadulta kuuluva meteli). Kehitysvammaisen ihmisen

kiinnostus ääneen saattaa herätä, kun kuuloaistimukseen liittyy tunto- tai näköaistimus (esimerkiksi käden alla tuntuva rummun kalvon värähtely tai tuulikellon heiluva liike). Kuuloaistin aktivoimisessa on tärkeää, että kehitysvammaisen henkilö voi itse kokeilla, miten välineet toimivat ja värähtelevät sekä mistä ääni lähtee.

Haju ja maku

Haju- ja makuaistimuksia on joskus vaikea erottaa toisistaan, eikä ihminen pysty erottamaan tarkkaan makuja ilman yhteistoimintaa hajuaistin kanssa. Haju- ja makuelämyksetkin antavat tietoa ympäröivästä maailmasta (hien hajuaistimuksesta, pullan tuoksu, hattaran makeus). Kiinnittää huomiota haju- ja makuelämyksiin päivittäisten toimintojen aikana esimerkiksi ruokailu- tai ulkoilutilanteissa. On hyvä antaa aikaa haistamiseen ja maistamiseen sekä puhua aistimuksiin liittyvistä tunnereaktioista.

Keinoja kuuloaistin aktivoimiseen.

Haju- ja makuelämykset antavat tietoa ympäröivästä maailmasta.

Tunto ja kosketus

Ihon aistit voidaan jakaa kosketus-, kipu-, lämpö- ja kylmäaistiin. Ihminen erottaa kosketuksen voimakkuudesta riippuen paljon muitakin aistimuksia, kuten paineen, sivelyn, kutinan ja värähtelyn. Aistikokemukset (kipu, kuuma, kylmä) viestittävät ihmiselle myös vaaratilanteista. Kehoon kohdistuvat aistimukset, kuten paine, nopea tai hidaskävely ja kutina antavat kokemuksia omasta kehosta, sen ääriarvoista, lihasten ja luuston olemassa olosta ja toiminnasta. Muistakaa, että kehitysvammaisen henkilön tulee saada tunto- ja kosketuskokemuksia tasapuolisesti kummallekin kehon puolelle ja varsinkin niihin kehon osiin, joita hän ei itse näe. Esimerkiksi pesutilanteissa voidaan käyttää harjaa tai sientä ja vaihdella veden lämpötilaa. Rentoutustilanteissa puolestaan voidaan kehoa hieroa pallolla tai värisevällä esineellä.

Paine, värähtely ja sively antavat kokemuksia omasta kehosta.

Vatsallaan, selällään, kierien ja keinuen saadaan kokemuksia tasapainoistista.

Kehoa vasten olevat esineet antavat kokemuksia asennoista ja liikkeestä.

Asento ja liike

Lihasten ja nivelten reseptorit antavat tietoa kehon asennoista ja raajojen liikkeistä suhteessa ympäristöön. Sekä henkilön liikkeessä että ollessa paikallaan aivoihin menee tietoa lihasten supistumisesta ja venymisestä, nivelten taipumisesta ja ojentumisesta sekä vedosta ja paineesta. Syvästi kehitysvammaisella henkilöllä saattaa olla vähemmän mahdollisuuksia liikkumiseen ja eri asentojen tuntemiseen. Sen vuoksi hänen tietoisuutensa oman kehonsa asennoista ja liikkeistä on tavallista vähäisempää. Jokaisen ihmisen keho tarvitsee liikettä ja asentojen vaihtelua. Tämän tulisi olla mahdollista myös liikuntarajoitteisille henkilöille. Vatsallaan, selällään, kierien ja keinuen saadaan kokemuksia oman ke-

hon toiminnoista ja asennoista suhteessa tilaan ja esineisiin (esimerkiksi pallomeren pallojen liike kehoa vasten). Kehotietoisuutta voidaan tukea myös kylpemistilanteissa sekä peilin edessä tapahtuvissa pukeutumistilanteissa.

Tasapaino

Tasapainoistista kehittyä lapsen liikkeessä, hyppiessä, roikkuessa ja pyöriessä. Aluksi vanhemmat leikkivät lasta. Vähitellen lapsi saa näitä kokemuksia myös omien leikkiensä kautta. Kehitysvammaisen tai liikuntarajoitteisen henkilön mahdollisuudet itsenäiseen tasapainoistista kehittämiseen ovat rajalliset. Tästä syystä onkin tärkeää, että myös heille luodaan mahdollisuudet ja puitteet tasapainoistista harjoitteluun. Tasapainoistista voidaan

aktivoida eri asennoissa tapahtuvilla keuhkuliikkeillä, ylös ja alas suuntautuvilla liikkeillä sekä pyörimisliikkeillä. Havainnoikaa tällöin kehitysvammaisen henkilön reaktioita, jotta yhteinen hetki on miellyttävä.

Pohdittavaksi lähihenkilöille

- *Huolehditteko siitä, että kehitysvammaisella henkilöllä on halutessaan mahdollisuus päästä kiinnostavan asian, esineen tai henkilön luokse?*
- *Millä tavalla voisitte arjessa kiinnittää enemmän huomiota kehitysvammaisen henkilön mahdollisuuksiin kokea erilaisia aistielämyksiä?*

Lisätietoa:

Ala-Opas & Sirkkola (toim.) 2006. *Sosiokulttuurinen multisensorinen työ – kokemuksia vammaistyöstä.* Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja 7/2005. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Basilier & Vesala 1992. *SAKTIS: Vaikeimmin kehitysvammaisten aktivointiohjelman kehittäminen. Kehitysvammaliiton tutkimus- ja kokeiluyksikön julkaisuja 3/1992.* Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Hong, Gabriel & St John 2004. *Sensory motor activities for early development.* 5th edition. United Kingdom: Speechmark Publishing Ltd.

ICF, toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004. *Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) ja WHO. Ohjeita ja luokituksia 2004:4.* Helsinki: STAKES.

Ikonen (toim.) 1998. *Kehitysvammaisten opetus: mitä ja miten?* Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Lehtinen, Haapala & Dahlström 1993. *Aistien avulla oppimaan. Lähestymistapoja vaikeasti monivammaisten henkilöiden kehityksen tukemiseen.* Helsinki: Kirjayhtymä.

Nurminen & Saar (toim.) 2000. *Aistit väylänä vuorovaikutukseen ja kommunikaatioon. Opas kuulomonivammaisten lasten vanhemmille ja lähityöntekijöille.* Helsinki: Kuulonhuoltoliitto ry.

Yack, Shutton & Aquilla 2000. *Leikki linkkinä lapsen. Toimintaterapiaa sensorisen integraation keinoin.* Jyväskylä: PS-kustannus.

Winlund 2005. *Se mig! Hör mig! Förstå mig!* Stockholm: FUB:s Forsknings stiftelse.

www.papunet.net/yleis/vuorovaikutus

www.papunet.net/tikoteekki

www.verneri.net

www.kehitysvammaliitto.fi

OIVA

Osallisuuden vuorovaikutusaloitteilla

Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten
kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen
kehittämishanke 2005 – 2008

Esite on tulostettavissa osoitteessa: www.papunet.net/yleis/esitteet

Tämän esitteen tarkoitus on auttaa lähien henkilöitä aktivoimaan vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten toimintaa ja vuorovaikutusta. Esite sisältää tietoa kehitysvammaisuuden vaikutuksesta kykyyn ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Esitteessä kerrotaan myös osallisuuden ja aistikokemusten merkityksestä sekä esitellään aisteja aktivoivia materiaaleja. Esitetyjä ideoita voidaan hyödyntää päivittäisessä toiminnassa.

Kehitysvammaliitto

Tikoteekki

Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus
Viljatie 4 B, 00700 Helsinki
puh. 09-34809 370, tikoteekki@kvl.fi